

57.013

LXXIV. ÉVF. 4. SZÁM

ÖTÖDIK FOLYAM 1958. OKTÓBER—DECEMBER

MAGYAR KÖNYVSZEMLE

1958

MAGYAR KÖNYVSZEMLE

A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA KÖNYVTÁRTUDOMÁNYI
BIZOTTSÁGÁNAK FOLYÓIRATA

Megjelenik negyedévenként

Szerkesztőbizottság

DEZSÉNYI BÉLA (helyettes szerkesztő), HARASZTHY GYULA, KOVÁCS MÁTÉ,
KÓHALMI BÉLA, MÁTRAI LÁSZLÓ, V. WALDAPFEL ESZTER

Felelős szerkesztő

KÓHALMI BÉLA

E szám munkatársai: KERESZTURY DEZSŐ, az Országos Széchényi Könyvtár osztályvezetője, TOMBOR TIBOR, az Országos Műszaki Könyvtár osztályvezetője, CSAPODINÉ GARDONYI KLÁRA, az Országos Széchényi Könyvtár munkatársa, JAKÓ ZSIGMOND egyetemi tanár, Kolozsvár, DURZSA SÁNDOR, az Országos Széchényi Könyvtár osztályvezetője, PÁLVÖLGYI ENDRE, a budapesti Egyetemi Könyvtár munkatársa, TORDAYNÉ PÁTER ERZSÉBET, az Országos Mezőgazdasági Könyvtár munkatársa, MARKOS BÉLA ny. könyvtáros, CSAPODI CSABA, a Magyar Tudományos Akadémia Könyvtárának osztályvezetője, WALLESHAUSEN GYULA, az Agrártudományi Egyetem Központi Könyvtárának munkatársa, Gödöllő, P. LAKATOS ÉVA, az Országos Széchényi Könyvtár munkatársa, TERBE LAJOS, az Országos Széchényi Könyvtár munkatársa, NIEDERHAUSER EMIL, a Történettudományi Intézet munkatársa, BENDA KÁLMÁN, a Történettudományi Intézet munkatársa BÉLLEY PÁL, az Országos Széchényi Könyvtár osztályvezetője, BALÁZS SÁNDOR, az Országos Műszaki Könyvtár munkatársa, BABICZKY BÉLA egyetemi tanársegéd, VARGA ENDRE, az Országos Levéltár h. igazgatója. H. IZSÓ LIVIA, az Országos Széchényi Könyvtár munkatársa.

Technikai szerkesztő: DÖRNYEI SÁNDOR

Szerkesztőség: Budapest, VIII., Múzeum körút 14–16. Telefon: 134–400

Előfizetéseket az Akadémiai Kiadó Terjesztési Osztálya vesz fel

(Budapest, V., Alkotmány utca 21.)

Horváth János nyolcvanadik születésnapjára

A nyolcvanéves HORVÁTH János élete, munkája nagyrészt a könyvek világában folyt le. A magyar könyv minden munkása köszönettel tartozik neki. Így is állnak be — hálás szívvel — a mestert köszöntők sorába.

Elsőéves tanítványait számtalanszor figyelmeztette a könyvtárlátogatás fontosságára. „Az irodalomtörténész könyvtár nélkül olyan, mint az iparos műhely, a paraszt föld nélkül”: ilyenformán lehetne figyelmeztetései lényegét összefoglalni. Megkívánta, hogy a gólyák ismerkedjenek meg legalább a nagy közkönyvtárakkal. Az Eötvös-Kollégium házi-könyvtára már az ő tanársága idején is gazdag volt. Horváth tanár úr azonban mindig olyan feladatokat adott a növendékeknek, amelyeket nem lehetett csak otthon megoldani. Dolgozatírás közben el kellett járni a Széchenyi-be, az Egyetemibe vagy az Akadémiára is, oda, ahol a forrásokat lehetett megtalálni.

Ezekben a nagykönyvtárakban nemegyszer találkoztunk vele magával is. Tisztelettel néztük, amint könyvei fölé hajolva jegyez s megfigyeltük: legtöbbször nem az „irodalmat” vette át, hanem az eredeti szövegeket olvasta; az „ősforrásokból” merített — régi könyvekből, amelyeket mások nem igen vettek elő. Irodalomtörténeti gyakorlatain ezekre figyelmeztetett; rendszeresen idézve is a hiányolt szövegekből; — páratlan emlékezete mindenből őrzött legalább valami kóstonólót, s ahogy idézte, megkóstoltatta ezeket tanítványai-val is, hogy rákapassa őket a holtak hitt régiség olvasására.

A könyvekkel nemcsak a tudós kutató érdeklődése s gondossága kötötte össze, hanem az életet kereső élet szomjúsága, a teremtő képzelet örömteli kielégülése is. Megfigyelte a kéziratok, nyomtatványok külső formáját is; mindig számbavette — hogy egyik kedves szavával éljünk — ezeket az „alakosságokat” is; kitűnő szakértője az írás- és nyomtatástörténetnek; de igazán mégis a szöveg érdekelte a maga végtelenül sokrétű alakváltozásaival. Ki figyelte meg például nála szenvedélyesebb figyelemmel a folyamatot, ahogy az élő nyelvből szöveg lesz? Ki mondott többet nála a magyar ritmus s a magyar próza kialakulásáról, törvényszerűségeiről?! Hadd utaljunk itt csupán egyetlen idevágó tanulmányára, amely éppen a *Magyar Könyvszemle*ben jelent meg (*Próféták által szólt régen...* 1943, 231—244. l.), s amelyben szinte tettenérte a magyar hexameter megszületését.

A kutatás számára hozzáférhető irodalomtörténeti „anyag” ritka teljességű és mélységű ismerete ezért párosul műveiben az élet gazdagságát a fejlődés összefüggéseiben felismerő és ábrázoló szintézis nagyvonalúságával.

Hosszan sorolhatnók itt fel HORVÁTH János munkáit — tanulmányokat és forgácsokat, könyveket és arcképvázlatokat, antológiákat és bírálatokat. Mindez már irodalomtudományunk értéke; ott áll azokon a polcokon, amelyek-

nek őrzése könyvtárosaink dolga. Őrzése persze olymódon, ahogy szellemi értékek megőrzését tőle tanultuk, — hogy élő, termékenyítő hatás legyen. Mert HORVÁTH János életművének csak egyik részét őrizzük könyveibe zártan. Másik, s nem kevésbé fontos része köztünk él, tanítványaiban, akik hallgathattuk tiszta, szép, a bihari magyarság telt ízeit őrző beszédét, láthattuk kedves, emberi melegséggel, derűs humorral s okos fegyelemmel világító szemeit, akik átélhettük, mint születik újra érintésére a múlt, mint tűnik el az idő pora régi könyvek kopott fedeléről, sárgult lapjairól. Mesternek is nem csupán azért volt nagy, mert sokat tudott s tiszta munkát végzett, hanem mert szavait egyéniségével, életével, emberségével hitelesítette, s úgy gondoljuk, főképpen azért, mert nem kényszerített senkit, hanem úgy hatott, mint a nap, az eső, a szél — a természet egyszerűségével és magátólértetődésével.

Mi marad meg? — kérdezte ő is, mint minden igazi történész. Ez irányban nem voltak nagy illúziói. Saját munkájáról valahogy úgy vélekedett, mint ARANY: sokkal mulandóbbnak ítélte, mint amilyen igazán. Az irodalomtörténet — hallottuk tőle nemegyszer — különösképpen mulékony tudomány, hiszen mulékony emberi művek magyarázata, értelmezése csupán. De éppen az ő művei bizonyítják, hogy a maga területén s a maga módszerével az irodalomtörténeti mű is alkotás, amely megállja az idők próbáját. A tanítványok közt sokan vannak olyanok, akiknek munkája szorosan kapcsolódik a könyvekhez. Ezek abban őrzik s ápolják példaadását, ami munkájukat igazán széppé és gazdaggá teheti, — abban, hogy életként élék át és idézik fel újra a könyvekben megőrzött valóságot.

Szeretettel és tisztelettel köszöntjük HORVÁTH Jánost, akiben sohasem lehetett s ma sem lehet elválasztani a tudóst a személyiségtől, a kutatót a mestertől, a könyv emberét az élet emberétől. Kívánjuk — neki is, de magunknak is — hogy sokáig éljen még köztünk jó egészségben, örökifjú alkotó kedvben.

KERESZTURY DEZSŐ